

Kjendsgjæringer om Kristiania Kommunepolitik

Taler

Carl Jeppesen

Dato

12 november 1916

Sted

Folkets Hus, Kristiania

- 1 Det bystyre, som skal vælges 4. december, kommer til at begynde sit arbejde under en saa alvorlig og vanskelig situation, som intet tidligere.

- 5 Det er derfor ingen tom frase at si, at dette valg er viktigere end noget tidligere, og at det i tilsvarende grad maa paakalde borgernes interesse.

Hvad der begrunder disse ord er den opfatning, at vi staar overfor en situation, som gir kommunen som faktor i borgernes liv større betydning end den nogensinde før har hat.

10

Vi socialdemokrater er os forholdene og vanskelighetene klart bevisst, og naar vi staar frem for vælgerne og opfordrer dem til at stemme paa vort partis kandidater, saa er det paa grundlag av den inderlige overbevisning, at det vil være til bedste for alle, at socialdemokratiet har ledelsen og magten i kommunen.

15

De tror paa, at det materiell, som forholdene maa kræve, er tilstede, og de har vilje til at utnytte dette materiell i størst mulig utstrækning - uten bihensyn.

20

Til støtte for denne overbevisning henviser vi til vort program og til den av vor gruppe hittil førte kommunepolitik.

Vort program er intet teoretisk blændverk, det er bygget op av livets krav og hviler paa et urokkelig fundament av prøvede kjendsgjæringer.

25

Vort kommuneprogram indledes med en henvisning til Det norske arbeiderpartis principielle program. Dermed er sagt, at solidaritet og samfølelse er det ledende princip i vort standpunkt til de titusen saker som avgjøres i løpet av en periode.

Vi mener, at paa alle omraader hvor livsvilkaarene svigter for den enkelte borger eller for en gruppe borgere, der skal det kommunale fællesskap træde støttende til; men ikke bare det, vort program forpligter ogsaa til at underbygge samfundet saaledes, at fremtidige svigtninger mest mulig kan undgaaes.

35

Ut fra denne grundopfatning maa den økonomiske situation som er fremkaldt ved krigen paa det sterkeste paakalde vor opmerksomhet. Dette har faat uttryk som første punkt i vort program, som forpligter arbeiderpartiets repræsentanter til at bekjempe dyrtiden og der nævnes kommunal import og direkte salg til selvkostende pris samt direkte bevilgninger til indkjøb av de vigtigste næringsmidler.

40

Sammenligner vi dette punkt med det tilsvarende paa høires program, vil vi finde en bemerkelsesværdig forskjøl. Høire vil bare yde direkte bevilgning.

45

Partiet vil "lette" dyrtiden, men ikke bekjempe den. Det har naturligvis sin forklaring deri, at høire i fremste række er de næringsdrivendes, det private initiativs parti. Høire vil intet indgrep i næringsfriheten. De næringsdrivende skal ha ubegrænset frihet til at spekulere i høie varepriser. Blir priserne for umenneskelige, saa vil høire hjelpe borgerne med direkte bidrag saaledes, at de er i stand til at betale de høie priser. Paa den maate vandrer den størst mulige fortjeneste fremdeles i matjobbernes private lommer.

50

Sandheten av denne fremstilling er konstatert. Høire har motsat sig alle slags maksimalpriser. Jeg minder om tyttebærkrigen i høst, og jeg minder om det krav, at brændselsbidragene skulde kunne indløses av alle byens kulhandlere tiltrods for at de holdt betydelig høiere priser end de, der var fastsat ved gasverkets utsalg. Hvad har nu vort parti foretat i kampen mot dyrtiden? Dette spørsmaal besvares av sakens historie.

55

Straks efter at krigen var brutt ut blev der opnævnt et "provianteringsraad". Opgaven var at sørge bedst mulig for byens proviantering under en eventuell blokade.

60

Det viste sig senere at frykten for at bli stengt fra tilførsel hadde været overdreven, derimot steg varepriserne fra maaned til maaned, saaledes at der i store kredse av den grund blev virkelig nød, og denne situation forandret privianteringsraadets opgave.

65

70 Vort partis medlemmer i raadet, Aarøe og Lian, fremsatte 13. december 1915 forslag om at der bevilgedes et større beløb til lindring av dyrtiden. Beløpet tænktes anvendt som rabat ved kjøp av de vigtigste næringsmidler.

I henhold til dette forslag indstillet Mag. III at der maatte bli bevilget kr.
75 600.000.

Saa vel i raadet som i formandskapet opstod principiell strid om hvorvidt det skulde være fattighjælp eller dyrtidshjælp. Mens socialdemokraterne hævdede, at alle borgere med forsørgelsespligt og en bestemt begrænset aarsindtægt skulde
80 være berettiget til hjælp, saa indtok høire og venstre det standpunkt, at bare de trængende som dokumenterte at de hadde vanskelig ved at skaffe sig det nødvendige livsophold og som ikke kunde faa fattighjælp i lovens betydning, bare de skulde understøttes.

85 Det sidste blev vedtatt 29. mars 1916 med 12 (høire og venstre) mot 9 stemmer. I bystyret vedtoges flertallets forslag i noget ændret form med 40 mot 35 stemmer.

Enhver skjønner hvor udemokratisk og hvor utilstrækkelig flertallets beslutning
90 var.

Flertallet hævdede at 100.000 kr. anvendt efter deres principper vilde være en langtrækkende effektiv hjælp, mens 600.000 anvendt efter vore principper vilde være som "en draabe i havet".

95

Det viste sig snart at antisocialisternes standpunkt var ganske uholdbart.

I bystyrets møte 30. juni stod det kamp om, hvorvidt der paa indeværende aars budget skulde avsættes $\frac{1}{2}$ eller 1 million til specielle dyrtidsforanstaltninger.

100

1 million vedtoges mot 25 høirestemmer.

Som bekjendt er beløpet nu allerede overskredet.

105 Da tilstrømningen til det kommunale utsalg paa Grønlands torv hadde vist sig saa stor, at kjøperne maatte vente i timevis paa at bli ekspedert, foreslog demokraterne i provianteringsraadet oprettet 3 nye utsalg.

110 Saken behandledes i formandskapet 9. august 1916 og blev ved hr. Frisch's
stemme avgjort derhen, at der bare skulde oprettes 1 nyt utsalg.

Kampen stod mellem de private kjøpmænds og publikums interesser. Der
forelaa en skrivelse fra kolonialkjøpmændenes forening, hvori de protesterte
115 mot at faa "flere kommunale konkurrenter paa halsen". Det var ikke til at
misforstaa, de kommunale utsalg solgte - for billig. Og dette gav høire og delvis
venstre dem medhold i. Er det ikke en underlig maate at kjæmpe mot dyrtiden
paa?

120 Da provianteringsraadet i juli henvendte sig til kolonialkjøpmændene og spurte
om de var villige til at forhandle statens sukker, satte de som betingelse, at prisen
blev sat op med 2 øre pr. kg. og at intet av sukkeret solgtes fra de kommunale
utsalg.

125 Til brændselsbidraget har staten ydet vel 1 million kr. Da størrelsen av
brændselsbidragene skulde fastsættes, holdt høire i det længste paa at
kommunens bidrag begrændsedes til 500.000 kr.

Det blev endelig besluttet, at kommunens bidrag skulde sættes til ca. 880.000 kr.
130

Ved sakens behandling i formandskapet fremsatte arbeiderpartiet forslag om, at
familieforsørgere med inntægt over 2500 kr. som kunde komme i betragtning
skulde ha like stort brændselsbidrag som dem, hvis aarsinntægt var under 2500
135 kr.

Det sidste som foreligger er provianteringsraadets forslag angaaende
fiskeforsyningen. Raadets flertal foreslaar bygget 5 utsalgsboder, hvorav 3
straks. Raadets 3 høiremedlemmer stemmer imot, de vil først se om behovet er
140 tilstede.

Endelig har vore partifæller fremsat forslag om bespisningen av barn under den
skolepligtige alder og forslag om husleiebidrag til trængende familier. Det første
er vedtat, det sidste snuses der endnu paa av magistrat og formandskap.

145 Bare et dyrtidsforslag er fremsat fra høirehold; det er forslaget om at yde bidrag

til skolepenge ved de høiere privatskoler. Dette forslag er bifaldt av formandskapet mot en stemme - en høiremand.

150

Forøvrig har høires repræsentanter ikke fremsat et eneste forslag til dyrtidsforanstaltninger. Kanske mener ledelsen at forpligtelsen hertil først indtræder 1. januar 1917 med høires nye program.

155 Saken er imidlertid av den alvorligste beskaffenhet. Der er stor fare for at situationen vil utvikle sig til det værre. For øieblikket er der arbeide nok; men materialmangelen blir føleligere for hver dag, og vi nærmer oss med sterke skridt den dag, da anlæg maa stanses og bedrifter innskærkes. Ikke mindst arbeiderne bør tænke alvorlig over den situation som da vil indtræffe, ogsaa med den
160 situation for øie, maa jeg av hele min overbevisning mane vælgerne til at gi arbeiderpartiet ledelsen i den periode som kommer.

Et viktig led i dyrtidskampen er arbeidet for tryggere husforhold.

165 Fra det øieblik bolignøden blev akut var vore folk klar over, at man maatte frygte en hensynsløs opskruen av husleien.

Allerede i 1913 erkjendte Husleieforsikringen, at husleien var steget til 10 pct. over det normale, og den steg stadig. De samvirkende fagforeninger og
170 Kristiania arbeiderparti tok i forening saken op og sommeren 1914 rettet de en henstilling til Kristiania formandskap gaaende ut paa, at der søktes utvirket: a) forbud mot forhøielse av husleien for mindre leiligheter, b) fastsettelse av maksimalleier, c) betinget forbud mot opsigelser og d) ret til efterskudsvis betaling.

175

Formandskapet spurte gaardeiernes forening, som naturligvis protesterte. Derefter blev saken trøneret gjennom de forskjellige institutioner i mange maaneder.

180 Imidlertid arbeidet vore folk med saken. Henstillingen var ogsaa sendt stortinget og i august 1914 besluttet stortingets socialdemokratiske gruppe at interpellere i stortinget om saken.

Paa interpellationen, som blev fremsat av Bonnevie, svarte regjeringen med
185 halve løfter om at overveie saken. De organiserte arbeidere nedsatte sit

"leieboerutvalg", som bl.a. mottok klager fra forurettede leieboere, og da en god del av året 1915 var gått hen uten at myndighetene hadde foretatt noe i sakens anledning, søkte leieboerutvalget foretræde for regjeringen og fremsatte
190 krav om en midlertidig forordning gaaende ut paa:

1. at umotiverte husleiepaalæg blir forbudt indtil videre, og
2. at kommunen faar paalæg om at etablere et kontrolorgan til paabudets
195 overholdelse med myndighet til at bestemme i hvilke tilfælder dispensation fra forbudet er rimelig, og i hvilke andre tilfælder leien før forbudets ikrafttræden er forhøiet saaledes at nedsættelse bør finde sted.

Statsministeren uttalte sig meget velvillig om saken og lovet at den skulde bli
200 optatt til overveielse i regjeringen straks.

Dette løfte resulterte i utstedelsen av den midlertidige forordning av 17. december 1915, som i utvidet form blev lov fra 10. mai 1916.

205 Høires standpunkt til saken fremgaar av følgende, som er resultatet av bystyrets møte 27. januar 1916:

Utvidelse av husleieforordningen vedtoges mot 29 høirestemmer.

210 Adgang for nævnden til at nedsætte urimelige leier blev vedtatt mot 34 høirestemmer.

Straffebestemmelsen for lovens ovetrædelse blev vedtatt mot 34 høirestemmer.

215 Et forslag av ordføreren om, at loven ikke gjøres anvendelig for senere opførte bygninger, fik 40 stemmer.

Om lovens store nytte kan der ikke være tvil, og det er overflødig at utmale hvor meget værre forholdene vilde ha været, dersom høire hadde hatt magt til at
220 forhindre loven eller ødelægge den.

Loven er socialdemokraternes verk. Men vi maa videre frem paa den samme bane, forinden boligsaken med lovens bistand er tilfredsstillende løst.

Vort maal er plan i boligbygningen og kontrol med boligerne saaledes at skadelige, usunde og for smaa boliger ikke benyttes.

230 Ifølge statistiken av 1905 var der 55.000 leiligheter i Kristiania, og den samlede gjennemsnittsløst beløp sig til ca. 17 mill. kroner, om vi bare sætter gjennemsnittstigningen til 50 pct. er altsaa borgernes merutgift til husleie nu 8 ½ mill. kroner pr. aar.

235 Uten husleieloven vilde stigningen sikkert allerede nu ha været oppe i 100 pct. eller yderligere 8 ½ mill. pr. aar.

Dersom kommunen skal fylde sin opgave som social likevektsfaktor maa det nødvendige økonomiske grundlag være tilstede. Det vil si, kommunen maa være saaledes økonomisk rustet, at den kan klare mere end dagens nødtørftige behov.
240

Punkt 2 paa vort program forpligter arbeiderpartiet til en økonomisk politikk, som gjør kommunens økonomiske evne sterk og stabil, saa sterk, at den er uberørt av konjunktursvingninger.
245

Paa dette omraade mener jeg, at høires synder er store og utilgivelige.

Det første som møtte os ved vor entre i bystyret, var den usikkerhet, som raadet i den kommunale forvaltning. Den kommunale virksomhet og hele det
250 kommunale liv, svinget med konjunkturerne paa det private livs omraade.

Vi holdt vor entre i 1899. Da var det paa heldningen med nittiaarenes høikonjunktur, nedgangsperioden var begyndt, og den varte som bekjendt en aarrække fremover. Høire hadde samtidig faat flertal paa sit spareprogram, og
255 dette program praktiserte høire paa den maate, at den kommunale virksomhet blev indskrænket paa alle hold. Bevilgninger til nyanlæg ophørte næsten ganske, og de ordinære bevilgninger blev mest mulig indskrænket. Først blev den i 1898 fattede beslutning om frit skolemateriel omgjort. I den kommunale administration blev der foretatt en række indskrænkninger av personalet; de
260 dyrtidstillæg, som var blitt bevilget de kommunale funktionærer, blev tatt tilbake. Gateoparbeidelser, gaterenhold og vedlikehold av baade gater og bygninger blev aar efter aar bevilget med utilstrækkelige beløp. Store beløp blev uretmæssig tatt til inntækt for de ordinære budjetter. Allikevel steg skatteprocenten til næsten

265 det dobbelte av hvad den hadde været i nittiaarene, og de aarlige underskud vokste helt op til over en million.

Denne politik hadde vi følelse av var i høieste grad uheldig, og skadelig for byens og borgernes interesser. Istedetfor at bøte paa den almindelige nedgang og
270 stilstand ved øket kommunal virksomhet, saa gik man til at indskrænke den paa alle hold, og bidrog derved til at gjøre nedgangsperiodens følger meget verre end de behøvet at være. Dertil kom at kommunens utvikling blev stanset. Nyttige og nødvendige opgaver blev forsømt, mens store summer blev anvendt til uproduktive nødarbeider og til stigende fattigbyrder, uten at den almindelige
275 nød og fattigdom blev mindre, tvertimot.

Vi forstod, at den konservative sparepolitikk vilde bringe kommunen op i nye økonomiske vanskeligheter, naar det forsømte engang meldte sig med uimotstaaelig krav paa at bli gjenoprettet.

280

Vi forstod, at saaledes som høire styret, blev byen og borgerne styret like ind i en almindelig nødstilstand. Vi fik sørgelig ret: I de senere aar har kommunen hat mer end fuldt op at gjøre med at bøte paa manglene - paa skolehusnøden, paa sykehusnøden, paa gateoparbeidelsesmanglerne, renholdet og vedlikeholdet, paa
285 manglerne av gamle- og pleiehjem, paa forsømmelserne overfor utviklingen av vore lysverker og meget andet. Naar det er lykkedes kommunen at gjenoprette manglerne saapas som skedd, saa skyldes det ikke høires økonomiske politikk, saaledes som høire paastaar, høire har tvertimot holdt igjen til det yderste. Først da kravene blev uavviselige bøiet høire sig, og naar de økonomiske midler var
290 tilstede, saa skyldes det heller ikke høirepartiet, det skyldes konjunkturerne og især en skattelov som indførte tvungen selvangivelse - en reform som høirepartiet aldrig har likt. Men disse ting hadde endda ikke været avgjørende for de senere aars økonomiske politik i Kristiania kommune, det avgjørende har været det tryk som den bevisste og paagaaende demokratiske opposition har
295 været istand til at øve paa høireledelsen.

Høire saa jo hvorledes dets magt svandt ind, mens oppositionens magt vokset fra valg til valg, de saa at vælgerne, folkemeningen, gled over paa oppositionens side, og høire forstod at det ikke gikk an lenger at stille sig steilt overfor
300 oppositionens krav, men at det var blot en bydende nødvendighet at gjøre noget forat gjenoprette det forsømte, og for at bøte paa følgerne av de gamle synder.

Som sagt, da socialdemokraterne fik meddelagtighet i styret, lærte de snart at det
305 allerviktigste var at bygge kommunens økonomi paa et ufeilbarlig, sikkert
grundlag, ikke bare av hensyn til den almindelige konservative virksomhet, men
ogsaa av hensyn til de forsorgsreformer, som arbeiderpartiet gjennom sit
program krævet gjennomført. Denne lære har socialdemokratiets repræsentanter
trofast fulgt gjennom de forløpne perioder. Slagordet blev sund økonomi og
310 reelle budgetter.

For at holde skatteprocenten saa lav som mulig under nedgangsperioden,
budgetterte høirestyret paa en saadan maate, at utgifter, som rettelig hørte
hjemme paa de ordinære budgetter, dels toges av laanemidler, dels i forskud paa
315 senere aars ordinære budgetter, og dels blev utgiftsposterne bevilget for lavt.

Mot disse urelle budgetteringsmaater reagerte oppositionen. Men
socialdemokraterne tok endvidere snart sigte paa en bestemt plan, - ikke bare til
at holde gjældsbyrden nede men ogsaa til at faa den helt væk.

320 Naar vi vet, at kommunens gjældsavdrag iaar utgjør kr. 3.258.842 og renter av
gjæld kr. 2.920.500, altsaa til sammen kr. 6.179.365 - da forstaar vi hvor haardt
gjældsbyrden tynger og hvor lettende det vilde være at faa denne byrde avlastet
skatteborgernes skuldre.

325 Vi aapnet vor kampagne mot gjældsbyrden under behandlingen av det
ekstraordinære budget - anlægsbudgettet - i 1904. Vi hævde at den praksis
Kristiania var slaat ind paa ved oprettelsen av det ekstraordinære budget var en
ulykkelig feil, som man snarest mulig burde søke at faa ændret. Den daværende
330 høireordfører fandt tanken saa umulig, at han mente det overflødig at spille et
ord paa den, og den daværende finansborgmester avviste tanken med et par
haanende bemerkninger. Men vi slap ikke ideen, vi tok den op ved hver
budgetbehandling og saa hurtig vokste den, at ved behandlingen av det
ordinære budget 1908 fremsatte høireordføreren forslag om at avsætte 100.000
335 til et byggefond, dermed var tanken sat ut i livet. Vi sørget senere for at
avsætningerne økedes, og hvert av de to sidste budgетterminer er tilført
byggefondet 1 million.

Alt i alt er tilført byggefondet siden 1908 kr. 4.700.000, som i tilfælde beløpet
340 ikke hadde været bevilget nu hadde tynget gjældsbyrden - det ordinære budget
med en aarlig renteutgift av ca. ¼ million.

345 Ved siden herav har vi arbeidet for at amortisere - tilbakebetale - gammel gjæld hurtigst, dermed er det lykkedes at laane mindre, at tõe laanene længer.

Den her skildrede økonomiske linje har vi fulgt til det sidste. Det sidste vi foreslog var avsætning til et skattereguleringsfond. Til at begynde med vakte ogsaa dette forslag høires motstand. De erklærte det baade overflødig og ulovlig,
350 de gikk dog med paa at nedsætte en komite, som kunde utrede spørsmålet. Denne komite har intet gjort, den avventer finansdepartementets utredning av saken.

Paa flere andre omraader har vor økonomiske politikk staat stikk imot høires.
355 Jeg minder om det store feilgrep da et flertal av høire og venstre forkastet kjøpet av Kykkelsrud. En feil som har gjort Kristiania kommune mange mill. kroner fattigere. For strøm fra Kykkelsrud betales iaar kr. 563.790,80.

Jeg minder om de aarlige kampe angaaende dispositionen av elektricitetsverkets
360 store upaaregnede overskud. Vi vilde ha overskuddene anvendt til gjældsavdrag mens høire vilde ta dem til indtægt for de aarlige budgetter, det vil si til indtægt for skatteydernes private lommer.

Jeg minder endvidere om, at arbeiderpartiets gruppe 12. oktober 1912 fremsatte
365 forslag om, at spørsmålet om anlæg og drift av kommunalt teglværk paa Vestre Sogn maatte bli optat til undersøkelse og overveielse. Da stadsarkitekten bad om kr. 500 til prøver og tegninger, stemte høire av principielle grunde mot denne lille bevilgning. Det var i 1914, høire hadde mistet sit flertal og bevilgningen blev git. I den paafølgende utredning ansloges produktionsprisen paa stenen
370 kjørt frem til byggepladsen til kr. 23, 83 pr. 1000. Nu er prisen over det tredobbelte og sten er endda ikke at faa.

Endnu et lite eksempel paa høires "økonomi". I formandskapets møte 22.
december 1915 forelaa magistratens indstilling angaaende kjøp av
375 Holsvasdraget. Det oplystes i indstillingen, at sælgeren kunde slaa av 50.000 kr. dersom saken kunde bli avgjort før aarets utgang. Herover blev særskilt votert og med 10 mot 11 stemmer blev det besluttet ikke at beramme noget bystyremøte mellem jul og nytaar. For denne høires og venstres juleferie har byens borgere betalt 50.000 kr. Det vilde være synd om ikke vælgerne gav antisocialisterne
380 permanent ferie.

Saa tilslut den bemerkning under dette kapitel, at den boligbygning som kommunen nu prjekterer blir dobbelt saa dyr som boligerne vilde ha været for et
385 par aar siden, og boligerne burde ha været bygget da, men det passet ikke ind i høires boligpolitik.

Jeg venter at høire vil protestere mot det sidst anførte, og vi kan derfor likegodt straks gaa over til boligpolitikens kjendsgjæringer.

390 Boligspørsmålet er et gammelt spørsmål i Kristiania. Allerede 1886 sendte arbeiderpartiet en forestilling til kommunen om boligsaken. Den frugtet intet. Boligvanskelighetene økedes, men først da venstre fik magten i nittiaarene blev spørsmålet tat op av kommunen, og det resulterte som bekjendt i opførelse av
395 de saakaldte mønsterboliger i Danneviksveien og Aakerbergveien. Derefter kom nedgangsperioden med overflod av hus. Der blev stilhet om boligsaken indtil byen atter begyndte at komme sig op. Imidlertid hadde arbeiderpartiet faat indflydelse og vor forstaaelse av boligsakens betydning var like vaaken, og da vi indsaa at der truet med at bli bolignød tok vi straks affære.

400 Februar 1910 reiste vi saken, det resulterte i en bolignødskomite.

Oktober 1910 fremsatte vi positivt forslag om kommunal boligbygning. Det gjentoges vaaren 1911 og høsten 1911. Forslaget avvistes, men ved slutningen av
405 1911 indsaa dog høire, at noget maatte gjøres, og der blev git bevilgning til - nødbarakkerne paa Voldsløkken. Dersom nogen borger er i tvil om, hvorledes han bør stemme ved forestaaende valg, saa bør han ta sig en tur op og se paa høires menneskeboliger.

410 Høsten 1912 var forholdene endelig blit saa fortvilet, at høire maatte gi sig. Tøien-komplekset blev enstemmig bevilget, men 2 kostbare aar var tapt. Et tap av uhyre omfang for Kristiania bys borgere - baade socialt og økonomisk.

27. juni bevilgedes Rosenhof I.

415 13. november 1913 besluttades losjihuset i Markveien opført. Fra høires side hadde forslaget været bekjæmpet med ordfører og finansborgermester i spidsen. Det blev endelig vedtat mot 28 høirestemmer.

December 1913 fandt valget sted, og høire mistet sit flertal. Straks i januar 1914 tok arbeiderpartiet fat. Advokat Heiberg var blit boligtilsynets formand. Boligtilsynets demokratiske flertal foreslog, under henvisning til at den maatte bygges for 4 eventuelt 8 mill. kr., opprettet et kommunalt boligkontor med arkitektledelse.

Forslaget blev haanet av høirepressen, men blev bifaldt av formandskapet mot høires 9 stemmer.

I perioden er opført eller planlagt og dels bevilget følgende kommunale byggeforetagender:

Markus Thranes gt., 41 leiligheter. Mot 30 høirestemmer.

Lindern I, 87 leiligheter. Mot 32 høirestemmer.

Vøienvolden, 132 leiligheter. Enstemmig.

Vossegaten, 40 leiligheter. Mot et par stemmer.

Rosenhof II, 80 leiligheter.

Store Ullevaal II, 48 leiligheter.

Lindern II, 85 leiligheter.

Lindern IV, 48 leiligheter.

Store Ullevaal III, IV, V, 107 leiligheter.

Lille Tøien, 116 leiligheter.

Søndre Aasen, 22 leiligheter.

I alt ca. 800 leiligheter.

Man kan mene, at dette er litet; især vil naturligvis høire, som er prinsipiell motstander av kommunal boligbygning, forsikre, at det er for ingenting at

460 regne; men ved bedømmelsen av aktionen maa man ikke glemme, at verdenskrigen kom midt i perioden og bragte paa dette som alle andre omraader tvil og forstyrrelse.

Morgenbladet forsøker idag at forringe værdien av vort arbeide mot bolignøden ved at henvise til, at de seks sidstnævnte endnu ikke er bevilget og paabegyndt. 465 Det er riktig; men i retfærdighets navn bør det dog medgis, at planlæggelsen av saa store byggearbeider som de, hvorom der her er tale, nødvendigvis maa ta sin tid. Nævnte blad peker samtidig paa, at bl.a. Rosenhof-komplekset blev besluttet i forrige periode. Det er rigtig nok, men komplekset er bygget i denne 470 periode. Der er grund til at tro, at naar høire stemte for bevilgning til Rosenhof I, saa spillet hensynet til det nær forestaaende valg ind. Imidlertid, det som jeg har villet dokumentere, er den kjendsgjerning, at vor boligbygning paa grund av høires motstand er over 2 aar for sent ute, og at dersom høire hadde hat magt som det har vilje, saa hadde ikke losjihuset i Markveien været bygget og ikke 475 komplekset i Markus Thranes gate og ikke komplekset paa Lindern.

En række forslag i tilknytning til vort program har været fremsat i perioden. Jeg minder om reformen i skolestyrets sammensætning, om vedtagelsen av frit skolemateriel og oprettelsen av kommunalt gymnasium.

480 I den i forrige periode opnævnte fattigpleiekomite sørget vor repræsentant for, at der blev utarbeidet planer til opførelse av et gamlehjem, og han foreslog i henhold til disse planer et gamle- og pleiehjem opført og drevet for kommunens regning. I bystyret fik forslaget bare vor gruppes 36 stemmer; høire og venstre i 485 forening stemte forslaget ned.

I mars 1914 sendte kvindeforbundet en henstilling til formanskapet med krav om oprettelse av kommunale fødehjem og om hjelp til huslig arbeide og barnestel for hjemmene i den tid husmoren var paa fødehjemmet. Der forligger 490 nu indstilling om saken fra den i sin tid opnævnte komite.

Endelig minder jeg om vort partis utførlig og motiverte motion om forbedring i den offentlige barneforsorg. En komite arbeider med den utførlige sak.

495 Naar vi tilslut spør om vort partis valgutsikter, saa burde de være de bedste. Av byens 105.000 selvstændige skatydere er jo de 85.000 smaakaarsfolk, folk, hvis aarsindtægt ikke er over 2000 kr. Alle disse tusener har fælles kommunale

interesser og burde tilhøre samme parti - arbeiderpartiet. Idag findes i
500 Aftenposten en annonse som ogsaa er opmuntrende for vore valgutsigter.
Høire averterer og tilbyr fremleie av sine 3 politiske butikker fra 6. december.
Det kan tyde paa at høire har fundet tiden inde til en almindelig realisation av
forretning; la os stelle det slik at de ikke faar grund til at angre.

505 Høire søker at undskylde sin reaktionære kommunepolitikk med den anførsel, at
høire og frisindede bare har hatt 40 av 84 representanter i Kristiania bystyre i
indeværende periode. Det er riktig, at høire har maattet ha hjelp av venstre for at
kunne nedvotere foreliggende forslag, men i alle tilfælde, hvor denne hjelp er
blitt ydet, har høire tatt imot den med synlig glæde, og det at venstre har hjulpet
510 høire, forandrer naturligvis intet i høires forhold til sakerne, og hvor dette
opfordrer til kritikk, maa høire finne sig i at bli behandlet som om gruppen
hadde været sterk nok til at nedvotere saken alene.

Hvad venstre angaar, saa skal visselig gruppens medansvar for høires reaktionære
515 politikk ikke bli overset eller glemt. Venstre har i perioden været "tungen" paa
avstemningernes vegtskaal. Grundløs som gruppen er mellem høire og
socialdemokratiet har "tungen" svinget hit og dit som en pendel. Venstre gikk til
valg paa et program, som i sit princip var konservativt, men i sin ordlyd
demokratisk. At venstregruppen under disse omstændigheter hadde vaklende
520 standpunkter og oftest vilde komme til at vakle med høire, var let at forutse.
Allerede ved ordførervalget gikk venstre høires erende. Det skedde ganske visst
paa den tilsyneladende standhaftige maate, at venstre stemte paa egne
kandidater; men naar venstre ved den anledning holdt sig rak, saa var det fordi -
her citerer jeg et av venstres ledende organer - "høire ved ordførervalget ikke
525 trængte venstres bistand." Hadde situationen været en anden, hadde høire
trængt et par venstrestemmer for at beholde ledelsen i kommunen, saa kan man
være forvisset om, at trangen redebont var blitt avhjulpet. At høire har hatt
ledelsen gjennom hele perioden, har skadet boligsaken og flere andre av venstres
og socialdemokraternes fælles programsaker. Det kunde venstre ha forhindret,
530 men gruppen gjorde det ikke, og det kom simpelthen av, at venstre i sit hjerte
staar høire og høires politikk langt nærmere end det staar arbeiderpartiets politikk.

I formandskapet er en mængde saker blitt avgjort paa den maate, at høire og
535 venstre har dannet flertallet; spesielt har venstres fører, hr. guldsmed Frisch,
alltid været vaaken og villig, naar det gjaldt varetagelsen av de konservative

540 principper. Endog sterkere end høire har han - paa vegne av handels- og
haandverkerstanden - kjæmpet for det private initiativ imot kommunale tiltak
paa omraadet.

Kommunearbeidet er i voksende grad gaat over til at bli utvalgsarbeide. Sakernes
forberedelse er lagt i henderne paa de faste utvalg og direktioner, og naturligvis
er disse utvalgs sammensætning av største betydning. Venstre har trofast hjulpet
545 høire til at besætte utvalgene slik, at socialdemokraterne, kommunestyrets
største gruppe, er blit forfordelt. Venstre har været med til saadanne
meningsløsheter som at sette en avgjort motstander av venstres
sporveisprogram ind i Kristiania sporveisselskaps direktion, og likeledes har
venstre medvirket til at gjøre en avgjort motstander av venstres boligprogram til
550 formand i boligtilsynet. Slikt medvirker i høi grad til at skade sakerne.

Der er ogsaa forekommet tilfælder, hvor venstre har likefrem nedvotert sine
egne programsaker. Venstres program kræver forsorg og pleiehjem for gamle. I
søndags (11. novbr.) talte guldsmid Frisch ved et venstremøte. Han nævnte
555 forsorgen for de gamle og sa: "her maa der snarest mulig bli en forandring." Men
hvorledes har hr. Frisch og hans partifæller i det nuværende styre stillet sig til
denne sak? Det er snart fortalt. I bystyrets møte 16. december 1915 forelaa
følgende forslag fremsat av formanden i arbeiderpartiets gruppe:

560 "For at avhjelpe behovet for gamlehjem henstilles til formandskapet at
forberede forslag til bygning av et hjem i det væsentlige overensstemmende med
det av arkitekt Thürmer utarbeidede utkast til opførelse av et gamlehjem ved
Maridalsveien."

565 Dette forslag blev mot arbeiderpartiets 36 stemmer ikke bifaldt. Med andre ord,
høire og venstre nedvoterte i samdrægtighet forslaget.

Saaledes var "venstrestemningen" i det møte. Men paa et parti, som i den grad
ligger under for øieblikksstemninger, bør vælgere, som vil noget, ikke stemme.
570

Kilde

Kjendsgjerninger om Kristiania Kommunepolitik. Kristiania Arbeiderparti, 1916.

Emner

Boligmangel, Innlegg, Økonomi

575

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/kjendsgjerninger-om-kristiania-kommunepolitik>

580

585

590

595

600

605

610